

BÀN VỀ MÔ HÌNH ĐẨY MẠNH HOẠT ĐỘNG PHỤC VỤ HỌC TẬP SUỐT ĐỜI TRONG CÁC THƯ VIỆN Ở VIỆT NAM

TS. Vũ Dương Thuý Ngà

Vụ trưởng Vụ Thư viện

Tóm tắt:

Trong những năm qua, ngành Thư viện Việt Nam đã có nhiều nỗ lực để triển khai các hoạt động phục vụ việc học tập suốt đời của người dân, từ các thư viện công cộng đến các thư viện trường học, thư viện Bộ, Ngành đã triển khai các dịch vụ hướng tới đối tượng người sử dụng. Bài viết nêu lên những yếu tố cần xem xét khi xây dựng mô hình đẩy mạnh hoạt động phục vụ học tập suốt đời; một số hoạt động các thư viện đã triển khai. Qua đó, tác giả đưa ra một số định hướng về hoàn thiện mô hình.

Từ khóa: Học tập suốt đời, mô hình, thư viện, Việt Nam

Abstract:

Over the years, the Vietnamese library sector has had many efforts to implement service activities for the public's lifelong learning, from public libraries to school libraries and ministry libraries have already implemented many user-oriented services. The article raises factors for consideration in building the model of promoting service activities for life long learning; some activities that have been done by libraries. Thereby, the author proposes some orientations to improve the model.

Key words: Lifelong learning, model, libraries, Viet Nam

Đặt vấn đề

Ngày 9/01/2013, Thủ tướng Chính phủ đã ký Quyết định số 89/QĐ-TTg phê duyệt Đề án "Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2020" với quan điểm chỉ đạo: "Trong xã hội học tập, mọi cá nhân có trách nhiệm học tập thường xuyên, suốt đời, tận dụng mọi cơ hội học tập để làm người công dân tốt; có nghề, lao động với hiệu quả ngày càng cao; học cho bản thân và những người xung quanh hạnh phúc, học để góp phần phát triển quê hương, đất nước và nhân loại". Đề án đã xác định: Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch (VHTTDL) có trách nhiệm: chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan xây dựng và thực hiện Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hoá, câu lạc bộ". Thực hiện Quyết định số 89/QĐ-TTg, Bộ VHTTDL đã triển khai xây dựng và trình Thủ tướng Chính phủ Đề án này theo Quyết định số 208/QĐ-TTg ngày 27/01/2014. Sau khi Thủ tướng Chính phủ phê duyệt, Bộ VHTTDL đã triển

khai kế hoạch thực hiện Đề án nói trên theo Quyết định số 2549/QĐ-BVHTTDL. Sau gần ba năm thực hiện Đề án, kết quả bước đầu đạt được rất đáng khích lệ. Điều đó đã được khẳng định qua Hội nghị Sơ kết được Bộ VHTTDL tổ chức vào đầu tháng 11/2016. Để việc triển khai đẩy mạnh các hoạt động phục vụ học tập suốt đời trong các thư viện đạt kết quả tốt, vấn đề xây dựng mô hình cho các thư viện là một yêu cầu cấp thiết đặt ra.

1. Những yếu tố cần xem xét khi xây dựng mô hình

Thực hiện Kế hoạch triển khai thực hiện Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hoá, câu lạc bộ giai đoạn 2014 - 2020" của Bộ VHTTDL, trong những năm vừa qua, ngành Thư viện đã có nhiều nỗ lực để triển khai các hoạt động phục vụ việc học tập suốt đời của người dân. Từ các thư viện công cộng đến các thư viện trường học, thư viện bộ ngành đã

triển khai các dịch vụ hướng tới đối tượng người sử dụng. Để có thể xây dựng được mô hình thích hợp, trước hết cần xem xét đến một số yếu tố sau:

Thứ nhất, là loại hình và quy mô hoạt động của thư viện. Không thể rập khuôn các mô hình cho mọi loại hình thư viện. Ngay trong cùng một loại hình, thư viện công cộng ở cấp xã sẽ có những điểm khác biệt với thư viện cấp huyện và cấp tỉnh.

Thứ hai, là đặc điểm và nhu cầu của người sử dụng. Đây là một yếu tố quan trọng cần phải nghiên cứu một cách đầy đủ. Cần chú ý đến các yếu tố tâm sinh lý, đặc điểm lứa tuổi và ngành nghề khi triển khai dịch vụ. Đối với một thư viện trường tiểu học, các hình thức phục vụ sẽ có điểm khác biệt so với một thư viện trường phổ thông hay viện nghiên cứu chuyên ngành.

Thứ ba, là đặc điểm kinh tế, văn hoá, xã hội của địa phương nơi thư viện triển khai các hoạt động.

Mục đích cuối cùng của thư viện là phục vụ nhu cầu đọc, khai thác và sử dụng thông tin, tri thức của con người để học tập, nghiên cứu hoặc giải trí. Việt Nam là một đất nước có 54 dân tộc cùng chung sống và có quá trình phát triển lịch sử lâu dài, ở đó mỗi vùng, miền đều có phong tục, tập quán và lối sống riêng. Vì vậy, cần có sự đầu tư nghiên cứu để tìm hiểu từ đó mới có chính sách phục vụ thư viện phù hợp. Đặt hoạt động thư viện trong mối quan hệ với mục tiêu, chiến lược phát triển của địa phương và đất nước là một yếu tố cần được quan tâm để thư viện có thể thực sự đóng góp và phát huy vai trò của mình với xã hội.

Từ việc xem xét đầy đủ các yếu tố kể trên, mỗi thư viện sẽ lựa chọn cách tiếp cận và cung cấp dịch vụ cho người sử dụng, phục vụ nhu cầu học tập suốt đời của họ một cách có hiệu quả và thiết thực.

2. Một số hoạt động các thư viện đã triển khai

Trong những năm qua, Bộ VH-TT-DL đã chỉ đạo các thư viện trong cả nước đẩy mạnh các hoạt động phục vụ cho người dân thực hiện việc học suốt đời, thực sự làm cho thư viện trở thành điểm

đến hấp dẫn, thân thiện với cộng đồng đặc biệt là các em thiếu nhi.

Trong phục vụ tại chỗ

Thư viện công cộng hướng tới phục vụ cho mọi đối tượng người dân sinh sống trên địa bàn và các cá nhân, tổ chức, bao gồm cả người nước ngoài muốn tìm hiểu về địa phương.

Thực hiện định hướng được đặt ra trong Chiến lược phát triển văn hoá, hướng đến xây dựng thể hệ đọc tương lai, các thư viện đều quan tâm đến đối tượng thanh thiếu niên. Hoạt động phục vụ thiếu nhi được đẩy mạnh với nhiều nội dung khác nhau:

+ Tổ chức hoạt động phục vụ đọc sách hè.

Ba tháng cao điểm phục vụ thiếu nhi dịp hè, các thư viện cấp tỉnh, thư viện cấp huyện và cơ sở đã thu hút hàng chục vạn thiếu nhi đến thư viện đọc sách, báo và tham gia các hoạt động vui chơi giải trí bổ ích.

Các thư viện đều quan tâm tổ chức Liên hoan tuyên truyền giới thiệu sách hè cho thiếu nhi. Một số Liên hiệp xây dựng sân chơi chung tạo cơ hội giao lưu cho trẻ em trong các tỉnh cùng khu vực: Khu vực miền Đông và cực Nam Trung bộ đã tổ chức kể chuyện theo sách, nhiều thư viện đã có sáng kiến trong hoạt động này. Tiêu biểu như: Thư viện Hà Nội, Khoa học Tổng hợp (KHTH) thành phố Hồ Chí Minh, Hải Dương, Phú Thọ, Đồng Tháp, Lâm Đồng, Ninh Thuận... đã thường xuyên tổ chức các cuộc Liên hoan tuyên truyền giới thiệu sách hè cho thiếu nhi với mỗi năm một chủ đề khác nhau. Cụ thể như ở Hà Nội, Thư viện Hà Nội đã chọn các chủ đề có ý nghĩa: Âm vang Điện Biên - Hướng về biển đảo (2014), Việt Nam quê hương em (2015), Em là mầm non của Đảng (2016)...

Nhiều thư viện đã sáng tạo tổ chức các hình thức như: chiếu những bộ phim được dàn dựng theo truyện cổ tích, viết thu hoạch về cuốn sách em đã đọc, đố vui theo sách, đuổi hình bắt chữ, đảo chữ tên sách... của các thư viện tỉnh Hậu Giang, Đồng Tháp, An Giang, Nghệ An, Phú Yên, Yên Bái, Hà Nội...

+ Trang bị kỹ năng sống, hướng dẫn thực hiện

"Khéo tay hay làm". Đây cũng là một nội dung được các thư viện chú trọng. Nhiều thư viện đã thường xuyên tổ chức các lớp hướng dẫn các em các kỹ năng từ viết chữ đẹp, làm các sản phẩm mỹ thuật, kỹ năng tin học, kỹ năng tự chăm sóc, bảo vệ...

Bác sĩ hướng dẫn các em có hoàn cảnh khó khăn từ 5 đến 15 tuổi, phải tư kiểm sống trên địa bàn Quận 1 cách tự chăm sóc, bảo vệ sức khoẻ tại Thư viện KHTH thành phố Hồ Chí Minh

+ Tổ chức các cuộc thi vẽ tranh theo sách. Tiêu biểu là "Nét vẽ xanh" của Thư viện KHTH thành phố Hồ Chí Minh, Đồng Tháp, Vĩnh Long, Hà Nội, Hải Dương... Mô hình này đã được Vụ Thư viện nhân rộng qua các lớp tập huấn.

Để giúp cho các thư viện có thêm định hướng cụ thể, Vụ Thư viện đã tổ chức lớp tập huấn Nâng cao kỹ năng phục vụ thiếu nhi cho các thư viện công cộng trong cả nước.

Cùng với việc đẩy mạnh các hoạt động phục vụ thiếu nhi, để hướng tới phục vụ cộng đồng, Vụ Thư viện cũng chỉ đạo địa phương trong việc tăng cường các hoạt động: tổ chức trưng bày triển lãm; xây dựng bộ sưu tập số; phát triển các dịch vụ hỏi đáp, dịch vụ phổ biến thông tin có chọn lọc; tăng cường các sản phẩm thông tin chuyên đề; phát triển công tác địa chỉ phục vụ cho các nhiệm vụ chính trị, góp phần phát triển kinh tế, văn hoá xã hội địa phương...

Một số thư viện đã xây dựng thư viện điện tử, cho phép người dân có thể tra cứu, khai thác thông tin 24/7, và có thể đăng ký làm thẻ trực tuyến: Thư viện tỉnh Quảng Ninh, Lào Cai...

Trọng phục vụ luân chuyển

Đây là một nội dung được Bộ VH-TTDL luôn chỉ đạo địa phương thực hiện trong nhiều năm nay. Đặc biệt với các chương trình công tác mà Bộ VH-TTDL đã ký kết với Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Công an, Bộ Quốc phòng, Bộ Thông tin và Truyền thông, luân chuyển không chỉ hướng tới người dân ở cơ sở mà còn hướng tới một số đối tượng đặc biệt như: bộ đội biên phòng, các tù nhân, phạm nhân bị tạm giam và những người khuyết tật. Hầu hết các thư viện đã triển khai phục vụ lưu động. Các thư viện tình phục vụ luân chuyển sách về cơ sở hiệu quả có thể kể đến: Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Sơn La, Yên Bái, Phú Thọ, Vĩnh Phúc, Sóc Trăng, Bình Dương, Hà Tĩnh, Bình Định, Nghệ An, Ninh Thuận, Đắk Lắk, Bình Phước, Bà Rịa - Vũng Tàu, Vĩnh Long... Một số thư viện đã có sáng kiến như: Thư viện tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu tổ chức các buổi "Đọc sách ngoài trời", Thư viện KHTH thành phố Hải Phòng tổ chức các chương trình phục vụ đọc sách đường phố, Thư viện Đồng Tháp, An Giang tổ chức game show, đọc chuyện cho bé để thu hút đông đảo ban đọc, đặc biệt là thiếu nhi đọc sách.

Đặc biệt, với một số thư viện: Thư viện tỉnh Yên Bái, Sơn La, Quảng Nam, Gia Lai, Nghệ An, An Giang, Hà Nội, KHTH thành phố Hồ Chí Minh, nhờ có xe thư viện lưu động, công tác phục vụ vùng sâu, vùng xa, các em khiếm thị, bệnh nhân trong bệnh viện, người đọc tại mái ấm tình thương đạt hiệu quả cao hơn.

Xe ô tô thư viện lưu động của Thư viện KHTH thành phố Hồ Chí Minh phục vụ người khiếm thị

Xe ô tô thư viện của Thư viện tỉnh An Giang đến phục vụ thiếu nhi đọc sách

3. Một số định hướng về hoàn thiện mô hình

Tại Hội nghị Tổng kết 5 năm hoạt động thư viện công cộng được tổ chức tại Đà Lạt vào tháng 6/2016, phương hướng phát triển thư viện Việt Nam đã được xác định là trở thành trung tâm thông tin, văn hoá, giáo dục hữu ích cho việc học tập suốt đời cho mọi tầng lớp nhân dân với nguồn lực thông tin phong phú, công nghệ hiện đại, các dịch vụ đa dạng dễ dàng tiếp cận và hình thành thói quen người làm thư viện chuyên nghiệp, đáp ứng nhu cầu của cộng đồng, hỗ trợ cho việc học tập suốt đời của mọi tầng lớp nhân dân, chú trọng đối tượng học sinh, sinh viên.

Để việc phục vụ cho người dân học tập suốt đời có hiệu quả hơn, không bị giới hạn bởi không gian và thời gian, các thư viện có thể mở rộng mô hình gắn liền với việc phát triển thư viện số. Với mục tiêu: xoá đói thông tin, xoá mù công nghệ; nâng cao nhận thức, hiểu biết và kỹ năng sống cho người dân; rút ngắn khoảng cách giữa thành thị và nông thôn; giúp những người kém may mắn hoà nhập cộng đồng, các thư viện sẽ tích cực tham góp vào môi trường sống và nhận thức của người dân, hoàn thành được những mục tiêu và chỉ tiêu được đặt ra trong Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hoá, câu lạc bộ giai đoạn 2014 - 2020". Trong đó đặc biệt chú trọng đến các nội dung sau:

1. Đẩy mạnh xây dựng thư viện điện tử, phát triển các bộ sưu tập số.

2. Đẩy mạnh các dịch vụ có giá trị gia tăng và các dịch vụ qua mạng Internet. Phần đầu các thư viện đầu ngành, thư viện công cộng cấp tỉnh và thư viện đại học có thể cung cấp dịch vụ 24/7 trong thời gian tối.

3. Phần đầu đến năm 2018, 100% thư viện tỉnh đều có thể cho phép người đọc đăng ký làm thẻ và sử dụng dịch vụ của thư viện trực tuyến.

Sinh thời Chủ tịch Hồ Chí Minh có một mong muốn: "Dân tộc ta sẽ trở thành một dân tộc thông thái" đây cũng là khát vọng ngàn đời của một dân tộc mang trong mình niềm kiêu hãnh là con Rồng cháu Tiên. Trong thời gian tới, rất nhiều nhiệm vụ đặt ra với ngành Thư viện. Để thực sự trở thành một trung tâm thông tin, văn hoá, giáo dục ngoài nhà trường, hỗ trợ đắc lực cho người dân thực hiện việc học suốt đời, ngành Thư viện Việt Nam cần không ngừng đổi mới phương thức hoạt động và cung cấp dịch vụ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Bộ Văn hoá, Thể thao và Du lịch.** Kỳ yếu Hội nghị - Hội thảo Sơ kết 02 năm thực hiện Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hoá, câu lạc bộ giai đoạn 2014 - 2020". - H., 2016.

2. Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hoá, câu lạc bộ giai đoạn 2014-2020": Ban hành theo Quyết định số 208/QĐ-TTg ngày 27/01/2014.

3. **Vụ Thư viện.** Một số nỗ lực của ngành thư viện trong đẩy mạnh các hoạt động phục vụ cho người dân học tập suốt đời. - H., 2016.

4. **Vũ Dương Thuý Nga.** Vai trò của các thiết chế văn hoá, giáo dục ngoài nhà trường trong việc thúc đẩy học tập suốt đời và xây dựng xã hội học tập tại Việt Nam // Kỳ yếu hội nghị sơ kết 03 năm thực hiện đề án xây dựng xã hội học tập. - H., 2016.

(Ngày toà soạn nhận bài: 20/12/2016; Ngày phản biện đánh giá: 15/01/2017; Ngày chấp nhận đăng: 8/2/2016)